

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 19.

У Новом Саду, 15. децембра 1910.

Год. III.

САДРЖАЈ: Школа и земљорадња. — Косдукација. — Постанак „Шк. Уредбе“, од 1872. год. — Ново стање срп. основних школа и учитеља у турској царевини. — Практичне обраде: Лекција из природописа: Мачка. — Из школске самоуправе: Седница Школ. Савета. — Преглед књига: Одговор на критику моје дидактике, од П. Терзиног — Белешке.

Школа и земљорадња.

Прилике у којима се налазе наше школе познате су нами учитељима боље него икоме. Управо нико их други и не познаје осим нас, јер сваки од нас из свакидашњих доживљаја и у настави и ван ове, има безброј случајева у којима упознаје стање наших школа и сметње са којих оне не могу да развију онакав рад, какав би требао нашем друштву. Све то руководило је и руководи нас учитеље не само сад, него од увек, а што се већи захтеви буду полагали на школу, руководиће нас у будуће још већма, да школи тражимо излаза из тога стања. Баш старање о томе карактерише нас као праве просветне раднике и пријатеље стварне народне боље будућности. Оваки погледи наши нису усамљени и то баш даје темељнији значај нашим назорима, јер таки наши назови су мерило нашег дубљег познавања народних потреба, и нашег свестраног проучавања народног живота, разних сметња његову развиту, и тачном изналажењу правих путева, којима треба да пође срећеност у раду на народном просвећивању.

Према приликама, како нас за нашу тешку наставну и друштвено просветну задаћу, слабо спреме наше учитељске школе, наш видокруг нема великих и трајних веза са сличним радом наших другова страних народности, па ни са нашим друговима других словенских ограда. Па ипак кад разгледамо шта се у њих ради, опажамо сличне прилике као и у нас. Пошто не постоје ближи односи

међу нами и њима, да би се та сличност могла тиме протумачити, то је јасно да развитак људског друштва сам изводи своју природну задаћу, а тај развитак има свугде сличне потребе, па према томе и сличне захтеве. Према томе немоћне су све вештачке махинације да тај природни процес зауставе у своме напредовању. Он се нечујно развија и побеђује где год стигне, па ће то исто учинити и код нас, а оне који му буду пречили пут, или ће понети собом или ће их укљонити с пута као и сваку другу сметњу, која је незнатне моћи да се противи вишој природној сили.

Ми ћемо овде изнети назоре једног немачког листа о школи и земљорадњи, у којима ћемо наћи сличности са нашим стањем.

Тај лист пише: „Земљорадници су у пракси — не у програмима — веома често против напредног развитака школства. На селима се најчешће устаје одлучно против повишења потребних издатака за школске сврхе а нарочито против зидања, против проширивања школа и против отварања паралелних или виших разреда. Много се чују и гласови да се скрати школска обвеза, јер се о томе погрешно пресуђује. Опште је уверење, да веће образовање има утицај на однародњавање сељаштва, на тежњу сељачког света за градом, а тиме је стално већи недостатак радних снага.

Како је ратар — што је природно — веома конзервативан, још ће дуго посто-

јати тај неисправни поглед. Знаци преокрета су ипак, што ратари шаљу децу у варошке школе, често и доста удаљене.

Свакидашњим искуством почиње се упознавати и на селима, да није исправна тврдња, да школа отуђује омладину од домовине, да их отуђује од свога огњишта и вуче у варош. Познато је каква је данас тежак бој утакмице и како се зло води у том боју ономе, који није ишао у школу ни мало или тек нешто мало. Но да и они људи, који се одали на економију, недостатним образовањем сами себи шкоде, а уједно да шкоде и целој земљи, то се још не зна довољно међу ратарима. До сад су сељаци колико толико осведочени да им је доста знати мало читати, писати и рачунати. Друго знање држи се већином за непотребно и штетно. Има и учитеља — Богу хвала нема их много — који су тога мишљења.

Статистички месечник аустријске владе донео је бројеве, из којих се види утицај школског образовања на вредноћу земљорадничког света.

Резултати статистичке комисије су веома значајни, али народу нису познати. За пример износимо податке из три покрајине где је најразвијеније старање о школи.

Како се те земље разликују међу собом, види се из броја неписмених: у Моравској је од 100 људи 5, у Галицији 56, а у Буковини 64, који не знају ни читати, ни писати. Кад би била истинита тврдња, да је боље образовање узрок навала у варош, морала би бити та навала највећа у Моравској, те би тамо била и највећа оскудица у радним снагама. Количина и цена жетве зависи пре свега од земље, али не треба заборавити да је од пресудног значаја и рад око усева, рационално експлоатисање земљишта према његовим особинама, климатским приликама и т. д. То су чиниоци, које ствара земљорадник.

Статистички податци дају нам бројеве о чистом доходу једног хектара у тим земљама овако:

у Моравској	82·80 К	62·50 К	44·38 К
у Галицији	28·34 К	19·42 К	11·44 К
у Буковини	21·68 К	15·20 К	10·44 К

Тако је различан приход земље, која је скоро једнаке каквоће, кад је обрађују разно образовани земљорадници. То потврђује ону — не нову — истину, да није најглавнији услов за богатство земље плодност земљишта, него здраво и образовано становништво.

Кад знамо да и здравље народа напредује образовањем, излази из тога дужност старања о школском образовању народа.

Ако сравнимо те три земље и с другог гледишта, долазимо до истог резултата.

Кад погледамо напредно економско школовање у тим земљама, видимо да једна така школа, долази у Моравској на 22.000, у Галицији на 295.000, а у Буковини на 170.000 душа које се баве економијом, или у Моравској на 436, у Галицији на 4131, а у Буковини на 3480 квадратних километара плодног земљишта.

Таких економских школа за даље образовање има у Моравској 51, у Галицији 19, а у Буковини 3.

Званична статистика износи још бројеве о просечном чистом приходу који пада на једног становника на селу. У Моравској је тај приход 40·41 К, у Галицији 8·20 К, а у Буковини 7·20 К.

Нису, дакле, повци који се издаду на школу никако на штету земљорадничком свету. Развитак школе данас се често изводи против жеље народа. Кад би школа могла једном стећи пријатељство земљорадничког света, брзо би постала оно што треба да је: снажни извор омладине, за узајамно обезбеђење повољних успеха у светској утакмици.

Овome би ми могли додати још то, да наш земљорадник, кад има уз себе онаке саветнике, који га на поштен пут наводе, не закида ни од школе што јој треба дати иако није познао још њену вредност у толикој мери, да сам својом иницијативом што више жртвује на њу. Но у толико су већи грешници они његови синови, који намерно сеју у њему неистине о школи, учитељима и просветним потребама, место да га пре сваких

других штетних заваривања, поучавају да оно што жртвује на школу и просвету, стотруко ће наћи у свом подмлатку, у кући и имању.

М.

Коедукација.

Пре сто година покушао је Хербарт да својим делом „Општа Педагогика“ оснује научну педагогику. Од то доба читав низ знатних људи вредно је настојао да продужи посао великога мужа. Не може се порећи да тим проучавањем нису постигнути знатни успеси; али би било и прерано тврдити, да је већ сад пошло за руком безбројним истраживачима, да педагогику у свима њеним деловима поставе на научну основу. И сам Хербарт је био у својим психолошким истраживањима у многоме субјективан, те тако и његов систем није могао бити без погрешака. (Разуме се да његове велике заслуге за педагогику тиме нису умањене.) Сви ти недостаци довели су дотле да се напустио пут општег опажања и пошло се новим путем, путем експеримента.

Експериментална психологија и ако је до сад кратка века, може се већ похвалити, да је дошла до читавог низа стварних успеха. Но и ту има још празнина, јер још није пошло за руком, да се експериментом истражи основ виших душевних функција. С тога је у нас још у неким питањима потпуна тама, у наставним плановима још влада тако много самовоље и неодређености и по где која питања чекају још своја решења. У та питања спада и коедукација оба пола. Њено решење на основу научног истраживања дечје природе у толико је потребније, у колико је проблем заједничког васпитања дечака и девојчица баш у новије време постао предмет јавног интереса. Решење то траже и жене правници из начела. За основ својег захтева истичу, да битна разлика душевне моћи у човека и жене не постоји, а ако баш нечег и има, то је само са вековног потискивања женских у душевном развићу.

Такве тврдње су врло смеле, али се не могу сматрати као потпуно доказане,

док се њихова истинитост научно не потврди. Некоји покушаји проучавања у развоју дечака и девојчица већ постоје. Но значајно је да се до њих већином случајно дошло; испитивачи су у почетку својих истраживања имали сасвим другу сврху.

Тако је било и. пр. са Ебингхаузом. Он је почео истраживати узроке о умору деце због наставе. При том проучавању чинио је покушаје у три правца, на име методу рачуна по којој ђаци решавају лаке задатке из сабирања и множења, умну методу, т. ј. исписивање изговорених бројних низова од 6—10 места, и напоследку своју комбиновану методу, по којој су ђаци штампане текстове на неким местима празне, морали допунити. Помоћу ових метода проучавао је Ебингхауз 16 разреда у једној гимназији и 11 разреда у једној вишој девојачкој школи.

Неки од ових резултата јако су изненадили. Показало се, да 10—11 годишње девојчице, према својим вршњацима дечакама у сваком погледу знатно заостају. Код рачунске методе претекли су дечаци девојчице за читавих 25%, код умне методе дошло је на једног дечака 17·8, а на једну девојчицу 29·6 погрешака а код комбиноване методе био је резултат међу дечакама и девојчицама као 2:1 (34 према 17 означених слогова) постојак погрешака био је 2:3 (32·3% према 509%).

А какав је био однос у разним способностима после 5—6 година? Показало се да су у рачуноској методи 15—16 годишње ученице једнаке са својим вршњацима. Исто тако је било и код умне методе: 9·1 погрешака у девојчица, према 9·7 у дечака. Код комбиноване методе дадоше дечаци просечно 49·9 слогова са 32% погрешака, а девојчице 49·7 слогова са 24·1% погрешака.

Из тог проучавања излази, да девојчице у добу од 10—11 година знатно заостају иза својих вршњака дечака, но да ту разлику у добу од 15—16 године потпуно изједначају. Из тога се види, да је темпо развоја у том раду код оба пола сасвим различит.

Исто питање проучавао је и Вилиам Штерн, проф. у Вратислави, али новим путем. Као већина психолога, тако је и он одабрао посебно поље и то психологију дечјег сведочења, исказа. Одмах је приметно да психологија тих исказа може дати знатне резултате за педагогику, а тога је узео исказ за мерило душевне способности.

Покушао је тиме, што је пред дотичном особом држао један минут дуго шарену слику и како је уклонио, тражио је да дотична особа опише слику, а с тиме у вези подвргао је сваку таку особу саслушању по извесној пре тога утврђеној шеми.

Помоћу те методе испитивао је Штерн ученике и ученице, наиме 5 девојчица а 6 дечака старих од 7 година, затим 6 девојчица и 6 дечака у добу од $10\frac{1}{2}$ до 14 година, 6 учитељских приправника старих $15\frac{3}{4}$ године и 6 семинариста старих $18\frac{3}{4}$ године. Избор ученика удешен је тако, да је од сваког ступња узето 2 добра, 2 средња и 2 слаба за покушај.

При срачунавању опште способности разликовао је Штерн три појма, наиме: обим исказа т. ј. суму свију позитивних података, били они тачни или погрешни, знање т. ј. суму свију тачних података и верност исказа т. ј. постотак тачних података у општем исказу. Кад је све то сравнио дошао је до резултата, да су дечаци надмашили девојчице за 5%.

У погледу верности исказа заостају дечаци нешто мало иза девојчица, но зато су их више надмашили у знању, т. ј. у суми свију тачних података. Овде је разлика била 21%—13%.

Види се, дакле, да девојчице заостају иза дечака већ у сумарној способности.

Исто тако и у погледу саслушања показале се знатне разлике међу оба пола.

Но настало је питање, да ли се ти Штернови резултати опазили и с друге које стране. Неких података о томе има и могу се као упоредна грађа узети.

Тако је Lobsien у 5 мушких и 4 женска разреда изнео деци да посматрају једну таблицу са 12 нацртаних предмета за време од пет секунда и одмах

како је склонио таблицу, дао да деца испишу имена свих дванаест предмета. Резултат је био да су дечаци запамтили просечно 5·6 предмета и називе им исписали, а девојчице само 4·4.

Исто тако држао је пред њима једну слику из очигледне наставе два минута дуго, о чему су требали да одговоре на 12 питања. И овде се дечаци показали надмоћнији над девојчицама. Тако је на неко питање о слици одговорило само 10 девојчица, па и то ниједна тачно, док је од 55 дечака њих 15 тачно одговорило према самој слици.

Тако је Штерн дошао до резултата, да женске мање заборавае, али више криво искажу.

Напоследку те Штернове резултате потврдио је и Кершенштајнер, који је на 300.000 дечјих цртежа проучавао даровитост за графички израз лица и констатовао надмоћност дечака.

Но ако су тачна та сва истраживања о мањој душевној способности женског пола, то је још питање, да ли се та заосталост скроз у сваком добу живота опажа. И о томе износи Штерн богато градиво.

Ови бројеви потврђују сасвим заосталост девојчица. Док погрешни и неодређени податци дечака заостају иза оних у девојчица, показују њихови тачни искази у погледу обима и верности сасвим обратан резултат.

Кад се прегледа развој живота, опажа се, да слабије способности у девојчица нису једнаке у сваком добу живота; напротив опажа се знатна несталност.

Седмогодишње девојчице заостају иза својих вршњака само мало у способностима; заосталост се опажа у обиму рада, а сигурност је у обојих иста.

Сасвим је друкчије после три године. Дечаци показују у сваком погледу знатан напредак; број тачних података знатно је порастао, а погрешних знатно опао, општа радљивост унапредила се како у обиму тако и у сигурности. Напротив девојчице показују врло мален напредак, а у нечем и назадак. У том добу је међу оба пола велика разлика, у погледу зна-

ња у опште заостају девојчице за једну трећину, у погледу тачности знања за $\frac{1}{5}$ иза дечака.

Та заосталост девојчица није стална; јер у горњим разредима, за даље четири године, не само да стигну дечаке, него их нешто мало и претекну.

Види се, да се душевни развитак оба пола сасвим разво развија. Док се дечаки у добу од 7—10 године, сразмерно брзо развијају, да у најближој периоди тек полагаано напредују, заостају девојчице знатно иза својих мушких вршњака, но затим постизавају у брзом темпу оно што су пропустиле.

(Свршиће се).

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред стварање новог школског закона.

(Наставак.)

§. 86. На упразњено учитељско место могу се искати сви они, који су учитељску школу свршили редовно но су учитељски испит свршили; у недостатку таквих само она лица, која искажу доставерним сведоцима да су у стању привремено обављати учитељско звање.

§. 87. Месни школ. одбор испита молбенице свију потражитеља, подноси о њима извештај мес. школској црквеној скупштини, која предузима избор у присуству окруж. школског референта или заменика му.

§. 88. Скупштинари предузимају избор учитеља тајним гласањем по опште важећим начелима избора.

У случају да један од потражитеља добије $\frac{2}{3}$ гласова присутних за закључак довољних скупштинара, то подноси месна школ. општина истога са свим дотичним актима окр. шк. одбору на одобрење, иначе ону двојицу или тројицу, који би добили највише гласова ради наименовања.

§. 89. Пошто окружни одбор припослата акта развиди и о њима закључак донесе, поднесе исти о учињеном акту избора свој извештај главној школској управи, и ако иста за 14 дана од дана пријема не учини на њ никаква приговора, постаје одлука окруж.

Код оба пола је дакле неједнак развитак. Ако се Штернови резултати прихвате као опште признати, то би питање коедукације са психолошког становишта већ било решено. Штернова истраживања морају се ипак примити са извесном обазривошћу, јер су она донекле једностранна, нарочито с тога, што је број особа на којима се покушавало био доста ограничен.

Но та истраживања имају с друге стране ту вредност, што се подударају са резултатима других истраживалаца. Тако се подударају са резултатима Ебингхаузовим.

Ученици и ученице, који су свршили 4 доња разреда гимназије или 3 разреда реалке, ступају у Пакрачкој и Г. Карловачкој срп. нар. учитељској школи одмах у други разред. Они пак, који су свршили 6 реалних 8 гимназијалних или богословију са добрим успехом, ако су у стању да положе испит из другог разреда учитељске школе, примају се у 3 хи разред исте школе и свршују је за годину дана.

§. 94. Младићи, који су свршили 6. реални, 8. гимназијални разред или 3 године богословије с добрим успехом, ако могу положити испит из предмета, што се предају у првој години учитељске школе, примају се одмах у други разред учитељске школе и свршују исту за две године дана.

Они пак младићи, који су испит зрелости положили и богословске науке свршили, као и они, који су на свеучилишту најмање годину дана учили се, примају се у учитељску школу тако, да само оне предмете слушају, које нису учили, и уз то се практично у учитељском раду вежбају, а свршују учитељску школу за годину дана.

§. 95. У учитељску школу примају се и женске, које су потпуно здраве, ако су на-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

школског одбора правоваљана и окруж. школ. одбор издаје учитељу декрет.

§. 90. Избор помоћника или помоћнице бива као и избор учитеља срб. народ. школа.

§. 91. Избранога или наименованога учитеља или учитељицу дужна је општина да досели или дотични трошак сеобе да му накнади, а исти мора одмах на дужност доћи, чим се званично позове; неуможе ли доћи, има послати изјаву и навестити у истој важне узроке, који му долазак прече, другаче губи помоћник право на тражење другог места за две године а учитељ плаћа осим тога и новчану глобу од најмање 20 ф. у мес. школ. благајници оне општине, у коју је имао доћи као учитељ.

§. 92. Сваки је учитељ или учитељица најпре привремено намештен и то: новоименовани или новоизабрани као помоћник са платом помоћника на две године, а прави учитељ на годину дана са пуном платом по том добива прави учитељ на основу писмене изјаве од стране своје школ. општине, да је са њиме задовољна, уз исцрпљено мњење окружног школ. одбора од главне управе срб. нар. школа диплому за сталнога учитеља у тој школ. општини, а ново именовани или новоизабрани има осим тога да положи пред то одређеном сталном испитном комисијом још и испит о практичкој учитељској вештини па да добије диплому за сталног у тој школ. општини; не положи ли тога испита остаје помоћник са платом помоћника.

§. 93. Сваки учитељ када стигне на место свога опредељења добива од своје школ. општине писмено уверење о укупној плати и приходу што му припада. У том уверењу означено је тачно и време од када му плата иде.

§. 94. Годишња плата помоћника износи на селу најмање 250 ф. а у вароши 300 ф. у име учитељске службе накнада за црквено појање слободан стан и огрев.

§. 95. Годишња плата редовнога учитеља у име учитељске службе, износи најмање:

а) на селу са мање од 80 ученика, 350 фор. од 1-ве до 5-те год. службовања; 400 фор од 6-сте до 10 те год. службовања;

450 " " 11 " " 15 год. службовања;

490 " " 16 " " 20 " "

530 " " 21 " " 35 " "

560 " " 26 " " 30 " "

вршиле најмање 14 година и пошто су редовно свршиле српску вишу девојачку школу.

И дотле, док српска виша девојачка школа не буде подигнута, могу се примити у учитељску школу и оне женске, које су свршиле с добрим успехом све разреде основне школе, ако могу положити пријамни испит из предмета, што их за тај испит прописне наредба главне управе срп. нар. школа.

§. 96. Учевни течај учитељске школе траје 3 године дана.

У Пакрачкој и Горњо-Карловачкој срп. нар. учитељској школи, овлашћује се главна управа срп. нар. школа, да уреди прву школску годину за припрему ученика за учитељску школу, док год то потреба изискује.

§. 97. Обвезни учевни предмети учитељске школе јесу:

1.) Наука хришћанска;

2.) Педагогијске науке:

а) Педагогика с историјом педагогије,

б) Логика и психологија,

в) Наука о човеку (антропологија)

г) Методика с практичним вежбањем.

3) Старославенски језик и српски језик са историјом српске књижевности.

4) Мађарски језик, но који се само у угарским учитељским школама има предавати.

5) Немачки језик.

6) Математичке науке: аритметика, геометрија, алгебра.

7) Земљопис математички, физички и политички с особитим обзиром на отаџбину.

8) Историја света, отаџбине са историјом српског народа.

9) Наука о земаљском уставу.

10) Природне науке (зоологија, ботаника, минералогичка, физика, хемија) с погледом на домаће пољодељске, занатлијске и трговачке прилике српскога народа.

11) Основи народне привреде (политичке економије).

12) Наука о држању куће.

13) Наука о нези у болести

14) Теорија музике с хармоничним појањем и певањем.

15) Цртање геометријско и слободном руком.

16) Краснопис.

17) Гимнастика и војничко вежбање.

18) Ручни женски радови.

Главна управа срп. нар. школа саслушав-

б) на селу са 80 и више ученика.

350 фор. од 1-ве до 5-те год. службовања;

410 " " 6 " " 10 " " "

470 " " 11 " " 15 " " "

520 " " 16 " " 20 " " "

570 " " 26 " " 30 " " "

в) у варошима без разлике броја ученика:

400 фор. од 1-ве до 5-те год. службовања;

500 " " 5 " " 10 " " "

600 " " 11 " " 15 " " "

680 " " 16 " " 20 " " "

760 " " 21 " " 25 " " "

820 " " 26 " " 30 " " "

даље слободан стап и огрев.

§. 96. Помоћник или редовни учитељ, који врши дужност певца у цркви добива у име тога, ако је на селу најмање 50 фор. а у вароши најмање 60 фор. из благајнице месне цркв. општине.

§. 97. Као варошке школске општине рачунају се за сада:

У архидијезези карловачкој: Карловци, Земун, Митровица, Шид, Ириг, Рума, Вуковар, Осек и Винковци.

У дијецези бачкој: Н. Сад, Сомбор, Сента, Суботица, Ст. Бечеј, Тител, Сегедин и Септомах.

У дијецези будимској: Пешта, Будим, С. Андреа, Ст. Београд.

У дијецези вршачкој: Вршац, Панчево, Бела-Црква, Ковин.

У дијецези темнишварској: Темнишвар, В. Кикинда, В. Бечкерек, Врањево и Меленци.

У дијецези пакрачкој: Пакрац, Брод, Н. Градишка, Беловар.

У дијецези горњо-карловачкој: Карловац, Загреб.

§. 98. Учитељице добивају као помоћнице редовну плату помоћника по §. 94. а као сталне добивају $\frac{1}{2}$ у §. 95. одређене плате редовних учитеља.

§. 99. Општине које издају плате својим учитељима у депутати или земљи имају исто урачунати просеком по месној вредности од последњих 10 година и издавати их у новцу.

§. 100. Учитељима остаје и на даље на вољу склопити са својим општинама уговор те примати један део своје плате у нарави.

Таки учињени међу-собни уговор веже само учитеља, који га је уговорно а подноси се окружн. школ. одбору да га потврди.

пш мњење учитељског збора учитељске школе, издаће учевни план у ком ће одредити, у ком се обиму имају обавезни учевни предмети и у којим разредима учитељске школе предавати.

Обвезне учевне предмете првог разреда учитељске школе у Пакрацу и Гор. Карловцу као припремне школе, одређује такође главна управа срп. нар. школа.

§. 99. Учевни течај у срп. нар. учитељској школи почиње 1. Септембра и траје до последњег Јуна сваке године.

Мањи школски одмори преко године јесу: о Божићу 4 дана о Ускресу 10 дана почевши од великог четвртка, о Духови 3 дана осим тога недељом и празником.

§. 100. Предавања држе се по броју прописаних часова, а по учевном распореду учињеном од учитељског збора у сваки школски дан пре и после подне.

§. 101. Испити у учитељској школи држе се јавно по пропису главне управе.

После закључног испита, који полажу ученици, када сврше учитељску школу, дужни су исти, пошто годину или две године дана учитељују, положити испит о практичној учитељској вештини према пропису главне управе и пред испитном комисијом, која је на то одређена, и по том добијају од главне управе срп. нар. школа учитељску диплому.

§. 102. У учитељској школи делују 4 редовна професора, од којих је један управитељ, а један катихета, даље два помоћника, учитељица женских радова и по потреби учитељ школе за вежбање.

У Пакрачкој и Гор. Карловачкој срп. нар. учитељској школи биће за сада три редовна професора, један катихета и учитељица за женске радове. Управитељ је један од редовних професора.

§. 103. Плата је редовних учитеља учитељске школе у Сомбору 1000 фор. годишње и 10 % у име стана. Управитељу учитељишта 200 фор. више у име управе. После сваких пуних 5 година службе годишња повишица од 100 фор. а. вр. а после 30 годишњег службовања мировина у износу постигнуте плате. Плата је помоћника срп. нар. учитељске школе 60 фор. а. вр. за сваки недељни час предавања.

У Пакрачкој и Г. Карловачкој учитељској школи, плата је редовног професора 800 ф. а. вр. у име стана 10% плате, петогодишња по-

§. 101. У име стана у нарави пристоји неожењеном помоћнику или неударној помоћници једна соба и комора за ствари; две собе, кухиња, комора ожењеном помоћнику а ако је могуће још и штала и подрум.

Редовном учитељу или учитељици пак 3 собе; кухиња, подрум, таван, коморе, штала и башта.

§. 102. Огрев добивају учитељи од својих општина како је где већ обичајно где огрев није у обичајен има га општина учитељу давати.

У име огрева за свој стан добива учитељ најмање 4 хвата дрва, која општина о свом трошку предаје учитељу у његов стан.

§. 103. Учитељима остаје на вољу склопити са својом општином уговор ради накнаде у новцу за стан и огрев.

Овај уговор важи само за онога, који га

вишица од 100 фор. и после 30 година службе мировина у износу постигнуте плате. Управитељу пак додатак од 100 фор. а. вр. више, катихети 400 фор. а. вр.

Учитељици за женске радове плата је од 300—500 ф. а. вр.

§. 104. Плата је учитеља у школи за приправничко вежбање код срп. нар. учитељске школе 700 фор. годишње и 100 фор. у име стана.

§. 105. За попуњавање учитељских и помоћничких места у срп. нар. учитељској школи, расписује стечај главна управа срп. нар. школа и именује у први мах сво учитељско особље, а доцније кад се упразни поставља главна управа срп. нар. школа једног од тројице предложеника изабраних од учитељског збора срп. нар. учитељске школе.

Сваки је учитељ најпре за две године

Зграда Српског Учитељског Конвикта у Новом Саду.

је уговорио и подлеже одобрењу окруж. школ. одбора.

§. 104. Ако би овим законом одређена најмања плата била мања од плате, које учитељи по разним местима сада уживају, то се иста плата несме овим поводом смањити, а плате што не одговарају овом законитом минимуму имају се одмах повисити.

§. 105. У име недељне школе добива учи-

дана привремено намештен, а тек пошто истече време, добива од главне управе декрет за главног учитеља. Године привременог учитељевања рачунају се у године службе.

§. 106. Управитеља српске нар. учитељске школе именује за сада главна управа срп. нар. школа из редовних учитеља на три године дана.

§. 107. Редовни учитељи срп. нар. учи-

тељ на селу 1 ф. а у варошима 1 ф. 60 кр. у име сваког ученика што иде у недељну школу, из месне шк. благајнице.

§. 106. Главна управа срб. нар. школа овлашћена је издавати из клир. школског фонда за сваки шолски округ по једну годишњу учитељску премију од 60 ф. из окруж. шк. фонда а и повеће општине имаће издавати годишње премију од 30—40 ф. учитељу, који најбољи успех исказе.

§. 107. Плата иде учитељу из месне шк. благајнице од онога дана, када прими службу, и она у готовом новцу прима се месечно у напред, а половина плате у депутату уз две трећине огрева у почетку I-ог а остатак у почетку II-ога шк. течаја.

§. 108. Петогодишњу повишицу и мировину примаће учитељи из особитога за то установљеног фонда.

§. 109. Расправе у деоби плате међу учитељем, који наступа и учитељем, који отступа службу воде се и решавају пред окруж. школ. одбором.

§. 110. Болесном учитељу даје се помоћник и то сам о на годину дана и на одбитак пола плате, што је одређена за помоћника; другу половину додаје општина. На основу тога не бира учитељ сам себи помоћника, но има право предложити општини за то способно лице, а ова ће уз иначе равна својства узети предложеног у веће призрење. Потраје ли болест дуже, то се болесни учитељ ставља у нормалну пензију, а кад оздрави може се опет у службу тражити.

§. 111. Учитељу је дозвољено, да врши

тељских школа могу бити само православни Срби, који су слушали науке, што ће их предавати у учитељској школи, било у свеучилишту, техничкој школи, или ком вишем педагошком заводу са добрим успехом, или који су у недостатку тих редовних наука на пољу школске књижевности и рада стекли гласа.

Уз то морају бити у оба случаја безпрекорног владања.

Зграда Српског Учитељског Конвикта у Новом Саду.

§. 108. Учитељ школе за приправничко вежбање може бити сваки, који је редовно свршио срп. народ. вишу учитељску школу са добрим успехом и доброг је владања.

§. 109. За помоћнике срп. нар. учитељских школа узимају се без разлике вере и народности они, који су дотичним струкама вешти и имају сведоцбе о својој вештини и то ако могу своју струку српским језиком предавати.

§. 110. Учитељска школа за вежбање стоји под непосредном управом управитеља учитељске школе.

§. 111. Главна управа срп. народних школа издаће статут за учитељску школу, у ком ће бити тачно означен круг радње учитељског збора срп. нар. учитељске школе, права и дужности управитеља и учитеља и сви остали дисциплински спољни и унутарњи одношаји учитељске школе.

§. 112. Зграда за учитељску школу мора имати пужне просторије за сву наставу ученика учитељске школе.

§. 113. За потпомагање сиромашних а

службу црквенога певца, без да иште за то нарочиту дозволу; исто му је тако дозвољено да даје приватне часове, да буде перовођа црквено школски, у колико не трпи од туда уштрба школска настава. За свако друго узгредно занимање иште учитељ дозволу од окружног школског одбора. То занимање може се само онда закратити, ако оно учитеља на штету школе сувише занима.

§. 112. Сви учитељи, како му драго намештени били, имају се строго држати прописа и наредба, што гласе о њиховој дужности према школи и цркви, деци и родитељима, општини и властима.

§. 113. За одсуство од школе иште учитељ дозвољење од месног школског управитеља односно председника месног школског одбора. Управитељ даје допуст само на три дана а месни школски одбор највише на 8 дана.

Одсуство на дуже време даје окружни школски одбор. Месни школски управитељ, односно месни школски одбор имају се састарати, да настава деце за време одсуства учитеља, не трпи никаква уштрба.

§. 114. Родитељи или њихови заступници, ако држе да имају повода жалити се на учитеља, имају пријавити своју жалбу мес. школ. одбору, и ако са одлуком истога несудовљиви, остаје им право жалити се окруж. школ. одбору.

Никоме није дозвољено жалбе ради улазити у школско време у школу и ту позивати учитеља лично на одговор; у противном случају, ако овај поступак неби био криминалне природе казниће окр. школ. одбор испутника саразмерном новчаном глобом у корист месне шк. благајнице.

§. 115. Главна управа народ. школа издаће дисциплинарна правила за све срб. нар. учитеље.

§. 116. Општина не може учитељу од воље службу отказати, него мора своју тужбу поднети предпостављеној школској власти, која ће на основу учињене истраге привременог учитеља сама, а сталног само са одобрењем школске управе отпустити.

§. 117. Учитељ, који хоће своје место сам да остави, мора то најмање четврт године унапред својој општини пријавити, и до краја школског течаја службу вршити.

(Наставиће се.)

добрих ученика или ученица срп. нар. учитељских школа одређују се годишње стипендије по 80 фор. из народних фондова.

Главна управа срп. нар. школа ставља ће сваке године према снази извора просветног буџета у буџет што већи број таквих стипендија и издаваће их поменутиим ученицима.

§. 114. Црквено-школска општина у Сомбору, Пакрацу и Г. Карловцу дужна је дати стан и опрему за срп. нар. учитељску школу и одржаваће све у добром стању. А у колико садање или будуће закладе и извори неби могли подмирити укупни трошак на плаћање професора, набавку учевних сретстава, канцеларијских потреба огрева и послуге ових учитељских школа, притичу за недостатак у помоћ народно просветни фондови.

§. 115. Срп. нар. учитељске школе стоје под непосредним надзором главне управе срп. нар. школа.

§. 116. Главна управа срп. нар. школа предложиће у договору с учитељским збором правила за мировину учитеља учитељске школе сабору на одобрење. Та правила важиће као саставни део ове школске уредбе.

ЧЕТВРТИ ДЕО.

О надзору и управи срп. нар. школа.

§. 117. Све срп. нар. црквено-школске општине у опсегу једне епархије чине један школски округ.

§. 118. Све у опсегу једног протопресвитератства налазеће се школске општине, чине редовно један школски срез.

Ако би број школских општина био врло мален, могу и школе, које су у опсегу два и више протопопјата сачињавати један школски срез.

§. 119. Сви Срби православне вере у опсегу једне местне православне црквене општине, чине једну школску општину.

§. 120. Све срп. нар. школе стоје под врховним старањем и надзором нар. школског Савета као главне управе.

§. 121. Све срп. нар. школе једнога школског округа стоје под старањем и надзором епархијског школског одбора, као окружне управе.

(Свршиће се.)

НОВО СТАЊЕ СРПСКИХ ОСНОВНИХ ШКОЛА И УЧИТЕЉА У ТУРСКОЈ ЦАРЕВИНИ.

(Наставак.)

II. Отворање и издржавање школа.

Члан 8. Основне школе отвараће се на тражење грађана, ако у дотичним местима буде било најмање 20-оро дорасле деце за школу.

Изузетке по овоме може чинити једино врховна просветна власт.

Члан 9. Школу подиже и потребама снабдева општина.¹⁾

Школа ће носити име општине у којој је. Свака школа имаће свој печат са ликом Св. Саве у средини и називом и местом у коме је школа, унаоколо.

Члан 10. Општина је дужна:²⁾

1) да да потребно земљиште за школу и за школско двориште, а по селима још по могућству и пола хектара земљишта за школску башту у близини школе, а да се то одржава у доброј оградџи;

2) да подиже, оправља и у добром стању одржава школске зграде у којима морају бити потребне учионице, удешене према хигијенским и педагошким правилима, по могућству, станови за наставнике и послужитеље;

3) да набавља школски намештај;

4) да плаћа школско особље;

5) да даје огрев за школу а по могућству и за наставнике и послужитеље;

6) да рукује школском касом, школским имањем и школским фондовима;

7) да се стара, да што већи број деце походи школу и да потпомаже наставнике у свима школским пословима;

8) да издржава дечија забавишта и да по могућству потпомаже све просветне установе, којима се шири писменост у народу.

Члан 11. Сиромашна општина добијаће на име трошкова око школа потребну помоћ из просветних народних или црквених фондова.

Члан 12. Зграда за основне школе подицаће се према плановима, које буде усвојила виша просветна власт.

Члан 13. У местима где не буде било ста-

нова за наставнике-це општина ће по могућству давати им накнаду за стан у новцу.¹⁾

Удата учитељица нема права на квартирину.

Члан 14. За подмиривање школских потреба свака општина имаће одвојену благајну у коју улазе:

1) суме, које општине дају сваке године за школске потребе;

2) приход од школских имања, ручног рада, од казни, или од чега другога што припада школи;

3) приходи од добровољних прилога или завештања;

4) помоћи, које народни или црквени фондови буду давали дотичној општини.²⁾

Члан 15. Општина може основати школски фонд ради издржавања сиромашних ученика и ученица у својој школи и ради приређивања школских екскурзија. У тај расход улазе приходи од светосавских и других школских забава, од поклона, од завештања, и оно што општина даје на те сврхе.

III. Настава.

Члан 16. Шта се све учи у основној школи прописано је наставним планом и програмима.

План и програме прописује и измењује врховна просветна власт.

Члан 17. Врховна просветна власт стара се за израду и штампање потребних уџбеника, наставних учила, књига за поклањање ученицима о испиту, и књига за школеке књижице, које служе за усавршавање учитеља и за лекцију ученика.

У школама се могу употребљавати само они уџбеници и учила, које пропише и одобри надлежна просветна власт.

Члан 18. Школска година почиње 1. септембра, а траје до 15. јула по варошима.

По селима почиње 15. септембра а свршава се годишњим испитом.

Кад ће се држати годишњи испити по варошким или сеоским школама одредиће надлежно просветна власт.

¹ Додати:	"	и то:	
	"	по вилајетским местима	180 гр. месечно
	"	санџачким (окр.)	135 " "
	"	казама	9) " "
	"	селима	67 1/2 " "

За сада неизведљиво. — Икс. С. Уч. Удр.

² Ово су само добре жеље, које ће остати само то и ништа друго. — Икс.

¹ Снабдевање је у ствари и даље остало као и раније. — Икс.

² Дужност само на хартији, јер све је по старом, а биће и даље све по старом. — Икс.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Преко године школе неће радити о Божићу (од Туцина-дне до Нове Године) о Ускрсу (од велике среде до Томине недеље), недељом, празником и четвртком по подне.

Поред тога у току године, а у сезонама важнијих радова за које су родитељима потребна и деца, моћи ће управа школа допустити ученицима нарочито старијих разреда да осуствују од школе 7 дана.

Школе ће иначе радити и пре и после подне.

(Наставиће се.)

Лекција из природописа.

Мачка.

I. Припрема: Које смо животиње досад учили? (Коња, краву, козу и т. д.) Како зовемо те животиње једним именом? (Домаће животиње.) Зашто је човек припитомио те животиње? (Јер су му од особите користи.) Али има још више животиња, које је човек припитомио. Ко ће ми казати такове? (Свинче, пас, мачка и т. д.)

II. Циљ: Данас ћемо се разговарати о мачки.

III. Разговор: (Очигледно средство: Слика мачка. У природи мачка).

А. Зашто је човек баш и мачку припитомио (Јер му је од особите користи.) Али чиме нам не користи као крава, свинче и т. д. (Својим месом и т. д.) А чиме користи? (Користи тиме, што тамани многе мишеве и пацове, који нам иначе грдно штету чине.) Кад је човек мачку зато припитомио да тамани многе мишеве и пацове, то она мора и иначе особита бити. Па да видимо, јели тако.

1. Какве уши има мачка? (Малене, готово троугле, које су изнутра длакаве.) Слух је у мачке врло оштар; одкуд знамо то? (Најслабији шушањ, што га мишић учини, не прође да га она не чује.) Готова је одмах да га ухвати.

Збирање: Какав слух има мачка? (Мачка има оштар слух и т. д.)

2. Какве очи има мачка? (Велике очи, које су напред уперене.) Морамо очи у мачке још тачније разгледати. Каква је зеница у мачке на дану? (Скупљена је у једну узану пукотину.) Ноћу је са свим друкчија. Ноћу се зеница рашири у облику круга — и шта при-

међујемо онда? (Око у мачке светли.) Са проширеном зеницом у стању је мачка и у мраку добро да види. Осим тога, са сигурношћу промери она даљину скока свога за својим пљеном.

Збирање: Шта смо рекли за очи у мачке? (Мачка има велике очи, које су напред уперене и т. д.)

3. Сад да разгледамо чељусти у мачке. Мачка има чељусти грабљиве животиње. Ове су оштре и имају 30 зуба. Секутићи су мали, ал очњаци велики.

Вежбање: Какве чељусти има мачка? (Мачка има чељусти грабљиве животиње и т. д.)

4. Сад ћемо разгледати тело у мачке. Каква кретања може мачка врло брзо и вешто да изводи? (Уме се добро пужати и трчати.) Како ухвати мачка свој пљен? (Без икаква шума се докраде до њега и једним скоком га пограби.) Па какав састав тела има мачка, да може своја кретања тако брзо и вешто да изводи? (Мора имати витак и згодан састав тела.)

Збирање: Шта смо рекли о саставу тела у мачке? (Мачка има витак и згодан састав тела и т. д.)

5. Какав ход има мачка? (Мачка има врло тих ход.) То долази нарочито отуда, што она ходи само на прстима. Шта има на крају прстију? (Оштре нокте.) За чега их употребљава? (За пужање и држање пљена). Мачка може своје нокте кад иде и да увуче, да их не крза.

Збирање: Шта смо казали за нокте у мачке? (Мачка има оштре нокте. Ови јој служе за држање пљена и као оруђе за хватање и т. д.)

6. Чиме је покривено тело у мачке? (Са густим и глатким крзном.) За чега јој треба ово? Оно је чува од хладноће.) Да, мачка мора често дуго да вреба, пре него што би мишића уочила, па без топла крзна могла би на зими озеисти. Какве су боје мачке? (Црне, сиве, беле, шарене.)

Збирање: Шта смо рекли за крзно од мачке? (Мачка има густо крзно. Оно је чува зими од хладноће, кад вреба мишеве и т. д.)

Главно збирање: Како хвата мачка мишеве и пацове? Мачка има фини слух, тако да она свој плен позна

чим најмање шушне. Има оштар вид, па добро види и у мраку. Њиме може и даљину заскок да размери. Има оштре чељусти, које су удешене за исхрану са месом. Има гипко тело, те може за то да се добро пужа и трчи. Има тихи ход. На прстима има оштре нокте за држање пљена. Има густо крзно, које је чува зими од хладноће на лову мишева.)

Б. а. Сад ћемо познати још некоје особине у мачке.

1. Шта чини мачка често и радо, кад н. пр. седи код топле пећи? (Љиже се и чисти радо.) Шта кажу обично људи, кад виде, да се мачка чисти? (Добићемо госте; биће кише.) На лепоту и чистоћу држи мачка много. Тако можете и видети, да она, кад на ружном времену прелази преко улице, врло пажљиво бира где ће стати. Зашто чини она то? (Да не испрља ноге.)

Збирање: Каква је за то мачка? Врло чиста.)

2. Јесте ли већ видели посве мале мачке? (Јесмо-нисмо.) Да, са свим мале мачке се ретко могу видети. Мале се мачке држе сакривене обично на каквом мрачном месту. Спочетка су слепе. Кад их ко узнемири, онда их мачка-мати узме у уста и тражи на какво друго место да их сакрије. Како се зову мале мачке? (Мачићи.) Против непријатеља брани мачка своје младунке са великом храброшћу. Шта показује она тиме? (Своју љубав према својим младунцима.)

Збирање: Које смо друго добро својство нашли на мачки? (Њену љубав према својим младунцима.)

3. Зацело да је који од вас већ продао, или поклонιο мачку коме, који је подоста удаљен од ваше куће. Па шта се обично догодило? (Мачка се вратила.) Шта је показала она тиме, што се вратила? (Приврженост према својој старој постојбини.) Али и приврженост према људима. Шта ради мачка кад је човек гладан? (Превија се уз човека, преде и изгрби се.) Шта показује тиме? (Своје допадање.) Каква је за то мачка? (Верна и умиљата.)

Збирање: Коју смо трећу добру особину нашли код мачке. (Да је верна и умиљата.)

Главно збирање: Које смо добре особине познали на мачки? (Мачка је

чиста. Воли своје мачиће. Показује велику приврженост према својој постојбини и умиљатост.)

б. Али мачка има и своје хрђаве особине.

1. Шта чини она обично у оном тренутку, кад је човек гладан? (Гребе и угрива.) И зато јој се не сме веровати. Каква је дакле? (Лукава.) За то се каже: „Лукав(а) као мачка.“

Збирање: Које је дакле прва хрђава особина, коју смо на мачки нашли? (Мачка је лукава.)

2. Мачка има још више хрђавих особина на себи. Шта чини на име још радо? (Свашта хоће да окуси, прождрљива је.) Да, њена је прождрљивост добро позната. Ништа није од ње сигурно. Са својим оштрим ноктима, може шта више и врата на орману с јелом да отвори, ако нису сигурно закључана.

Збирање: Коју смо другу хрђаву особину нашли на мачки? (Мачка је прождрљива.)

3. Још једну трећу хрђаву особину примећујемо на мачки. Лети наилазимо мачке често у пољу, понеки пут и близу шума. Шта траже оне тамо? Траже мишове.) Мачке иду у лов и на друге животиње. Које животиње праве себи гњезда на земљи. (Тице.) Ко траши гњезда тичија и на дрветима. (Мачка.) Шта ради онда? (Поједе тичиће, па и маторку само ако је ухвати. И друге животиње нађе она у пољу и у шуми и пождере их. Н. пр. које? (Зечиће.) Па ни тице у кавезу, ни наши голубови, нису мирни од ње. Ко се појави често на голубињаку као незвани гост? (Мачка.) Шта је мачка дакле према томе за једну животињу? (Она је грабљива животиња — грабљивац.)

Збирање: Коју смо трећу хрђаву особину нашли у мачке? (Мачка је грабљива животиња — грабљивац.)

4. Нарочито је несносна мачија дерњава, која се понеки пут ноћу чује.

Главно збирање: Које смо хрђаве особине нашли код мачке? Мачка је лукава, прождрљива и врло грабљива. Ноћу се мачке понеки пут несносно деру.

Закључно збирање:

1. Како хвата мачка мишове и пацове?

2. Које смо добре особине нашли на мачки?

3. Које хрђаве особине имају мачке?

Прим: Одговор на ова питања, може бити и као писмен задатак.

По немачком.

Т. Костић.

Из школске самоуправе.

(Наставак.)

Седница Школ. Савета, од 23. и 24. нов. о. г.

Узета је на знање одлука Сабског Одбора, по којој се месни учит. доплатци за које се званично докаже да су сталне природе, имају урачунати у мировину, дочим се скупарински доплатци, који нису сталне природе и нису природни састав основне учитељске плаће, не могу у мировину урачунати. — Према допису С. О-а вратиће се на прописно инструкисање молба цркв. опћина у Костајници ради повишења припомоћи за школу. — Узета је на знање одлука Саб. Одбора, да је цркв. опћини у Дубици поделио 800 К год. припомоћи за издржавање школе од 1./IX. 1910. односно од дана поновног отварања школе и кад на њој буде потпуно оспособљени, учитељ; молба за одобрење 192 К у име станарине учитељу није уважена. — Узети су на знање дописи С. О., да је коначно одобрио припомоћи за школе: у Кетфељу 600 К, а у Новом Сентивану 400 К, обема са 1./IX. 1910. — Узети су на знање дописи С. О., да није могао дати припомоћи за градњу школе у Ђиру, јер је ова опћина већ добила у ту сврху 1000 К, а ужива сталну припомоћ за издржавање школе, а исто тако и у погледу цркв. опћине у Бојани, јер су расположива средства већ скоро потпуно исцрпљена, а има и других сиромашних опћина, којима су овакве припомоћи потребне.

У дисциплинарној ствари Лазара Љубојевића, учитеља у Станишићу, позваће се Е. Ш. Одбор бачки, да се сам постара за превод своје нападне одлуке, када учитељ није то хтео да учини. — Одбијена је молба цркв. опћине у Ст. Врбасу ради подељења припомоћи од 1200 К једаред за свагда у допуну учит. квинквенала и 500 К год. припомоћи, будући се та опћина не може сматрати сиромашном, а расположива су средства малена. — Узет је на знање допис С. О-а, да је уврстио у чиновничко-професорски мировински

фонд Косту Цвејића, срп. нар. учитеља у Черевину, са 1. IX. 1905. а са платом од 1191 К 80 пот., и Крупославу Љубицу Обушковић, учитељицу у Черевину, са 8. XI. 1892. и са основном платом од 880 К. — Узета је као оправдана на знање представка Е. Ш. Одбора темишварског против једне одлуке Школ. Савета од марта 1909., којом је Ш. С. ревидовао и пооптрио пресуду Е. Ш. О-а у дисциплинарном предмету против Петра Лекића, учитеља у Варјашу, чиме је Ш. С. повредио законити делокруг и компетенцију Е. Ш. О-а као дисциплинарног суда. — Узет је на знање извештај цркв. опћине у Панчеву, да ће се тамошња срп. виша девојачка школа моћи тек 1914. год. проширити просторијама за физиклну и хемијску збирку, гимнастику и управитељску писарницу, јер ће се те године иселити из дотичне цркв.-опћинске зграде тамошња државна школа.

Упутиће се управа српске препарандије у Карловцу: а) да у будуће на време подноси извештај о уписивању проправница; б) да се за пакнадни упис, после прописаног рока, има претходно замолити и добити дозвола од Ш. С-а; и в) да одмори између прва два наставна часа имају бити по 10 минута, а после трећег 15 минута. — Награде за прекобројне часове професорима у Карловцу могу се исплатити тек када сврше замењивање. — Молба проф. Мите Грујића из Пакраца ради одобрења неподигнуте плате, за вршење дужности епарх. школ. референта горњокарловачког у септембру и октобру 1907. год., издаће се на изјашњење Милацу Манојловићу, садашњем епарх. школ. референту. — Ослобођен је од наставе у свирању на хармонијуму Тимотије Димитријевић, приправник Ш. разреда у Сомбору.

У ствари утока месног школског одбора у Сомбору против одлуке епарх. школ. одбора бачког, којом је уништено постављање проф. Косте Стојачића за привременог месног школ. управитеља осн. школа у Сомбору, јер исти није активни српски нар. учитељ, затражиће се претходно од Е. Ш. Одбора нападна одлука. — Спровешће се с препоруком Сабор. Одбору молба црквене опћине у Вел. Маргити ради подељења припомоћи за градњу школе. — Умолиће се министарство, да скине 1909. год. подељену опомену срп. народној школи у Суботици (у вршачкој епархији), јер су са-

да сви недостатци уклоњени. — Издани су декрети сталности срп. нар. учитељима у Меленцима: Душану Стојкову, Бранку Радуловићу и Пери Миркову. — Упућен је гл. шк. референт, да сачини службену прагматику за епарх. школ. референте. — На молбу цркв. општине сомборске, да Ш. Савет одлучи о месту за зидање женске препарандије, одговориће се општини, да одређивање места не спада у компетенцију Ш. Савета; нека општина сама изабере место, узевши у обзир све потребе за школу и интернат, те нека одмах даде израдити планове и поднесе их Ш. Савету.

Е. Ш. Одбору бачком одговориће се, да је држ. школ. законима у повторним школама наставни језик мађарски, а исто тако и књиге, које су прописане за IV. V. VI. разред. — На молбу Е. Ш. Одбора вршачког, да му се пошаље упутство у предмету хонорирања учитеља српског језика на комуналним школама у Вршцу, упутиће се исти Е. Ш. Одбор да се сам побрине, јер је по школској уредби то његова дужност. — Молба Ст. Бенина, учитеља у Даљу, ради подељења допушта за студирање виших педагошких наука у будимпештанском педагогијуму, враћа се молитељу с тим, да се обрати на архидијецезански школ. одбор. — Представка месног школ. одбора у Ади против коедукације у основним школама — издата је гл. школ. референту, да поднесе образложен предлог.

О српској учитељској школи у Карловцу донесене су између осталих ове одлуке: Узета је на знање оставка суплента Спасе Прице, те је одобрена подела наставних часова до попуњења тога места т. ј. до краја I. течаја 1910./11. школ. године, на је појединим професорима за прекобројни час одобрено 80 К годишње награде, а проф. Ј. Марчетићу за немачки језик по 120 К; са 1. фебруаром 1911. год. поставља се за суплента Милош Тубиновић из Босне, бивши суплент те школе; награда за предавање францускога језика не може се дати, већ дотични предавач може побирати од оних ученица, које хоће да уче француски.

Узето је на знање, да се у ту школу уписало 44 редовне ученице (у I. разред 10, у II. | 11, у III. — 10 и у IV. разред 7), од којих су 8 римокатоликиња, а 17 из карловачке митрополије, остале су Босанке и 1 Румунка. Стипендије из клирикално школског фонда

од 160 К за 1910./11. школ. годину подељене су овим приправницама: Катици Николићевој из Карловца, Перси Борковићевој из Пакраца, затим Даринки Лончаревој и Милеви Љиљковој, које су и лане уживале стипендију. — Нису уважене молбе 27 ученица те школе, које нису из карловачке митрополије да се опросте плаћања школарине. Узет је на знање извештај о проширењу просторија за ову препарандију, те према отпису земаљске владе у Загребу за пакрачку препарандију, има се и препарандија у Карловцу сматрати јавном, пошто је сада испунила све за јавност условљене захтеве. Прорачун просветних потреба за ову препарандију остављен је као за прошлу годину с тим, да се напунат за огрев повисује од 320 К на 400 К, јер је због проширења просторија потребно сада и више горива. Одобрене су награде за прекобројне часове професорима Васи Бањанину, Катници Михајловићевој, Урошу Грбићу и Милошу Тубиновићу, свакоме 80 К по часу. Узето је на знање, да је у овој препарандији отворен течај француског језика као необавезног предмета, за који се пријавило 29 приправница. Француски предаје управитељ Сава Диклић.

О српској учитељској школи у Пакрацу донесене су између осталих ове одлуке: Дозвољено је Милану Кончару из Примисља, бившем приправнику у Петрињи, да се може накнадно уписати у I. разред пакрачке препарандије, ну најдаље до 1. јануара 1911. год. Узет је на знање обрачун управе о утрошеној припомоћи од 1000 К за набавку физикалних учила и апарата. Није уважена молба проф. Мите Грујића ради исплате остатка трошкова око сеобе на Карловца у Пакрац.

Изражена је у записнику жалост поводом смрти многозаслужнога српскога педагога Николе Ђ. Вукићевића бившег заменика главног школског референта. и одата му је уобичајена почаст устајањем и клицањем: Слава му! те ће се од стране Ш. Савета изразити породници саучешће. Узето је на знање, да је по налогу Њ. Св. патријарха гл. школ. референт др. Веселин Ђисаловић заступао на погребу покојникову Школски Савет и изрекао опроштајни говор. — Блок за цртање од Јована Искруљева, учитеља вежбаонице у Сомбору, одобрен је за српске више девојачке и учитељске школе, ну набавка није обавезна. — Одобрен је трошковник Ј. Искруљева учитеља вежбао-

нице у Сомбору, за учествовање на митрополијском учитељском збору, а исто тако и трошковници Милана Мандровића и Боже Борђошкога, професора учит. школе у Сомбору, као изасланика професор. збора.

Изнимно је, на предлог управе, дозвољено Ивану Нешићу, да као ожењен може остати редован ученик IV. разреда сомборске препарандије. — Накнадни испит за учитељско оспособљење у срп. учит. школи у Сомбору одређен је за 14. (27.) децембар 1910., а за председника испитног поверенства одређен је гл. школ. референт др. В. Ђисаловић. О томе ће се извести и кр. уг. министар просвете ради изашиљања свога повереника. — Препоручиће се за књижице срп. учит. школа књига: „Основи емпиријске психологије“ од дра Бранислава Петронијевића, професора београдског универзитета. — Пријава Стевана Томића, учитеља у Борову, о нередима у тамошњој српској нар. школи, уступиће се архид. школ. одбору. — Није уважена молба Олге Дракулићеве, учитељице срп. више девојачке школе новосадске, ради изједначења плате са платом редовних наставница учит. школа. Није уважена молба проф. М. Недељковића ради хонорирања новог другог издања његове „Географије“, јер је Ш. Савет за учит. школе одобрио другу књигу; нека се обрати Саб. Одбору ради припомоћи за штампање своје књиге. — Рукопис Божидара Борђошкога „Наука о човеку“ издаће се на оцену проф. Моји Медићу у Загребу. — Спровешће се Саб. Одбору с препоруком молба главног школ. референта дра Веселина Ђисаловића, ради одређења скупаринског и станаринског доплатка сарамерно таквим доплатцима, које уживају енарх. школ. референти. Умолиће се Саб. Одбор, да одобри 4 К дневнице за једног концептуалног чиновника у канцеларији гл. школ. референта због нагомиланих послова и уређења библиотеке.

(Свршиће се.)

Преглед књига.

Одговор на критику моје дидактике.

У цењеном овом листу изашла је критика на моју дидактику од познатог српског трудбеника око експерименталне педагогије др. Паје Радосављевића. Овај вредни радник на школској књижевности уједно је и тако апостол-

ски загрејан за јединоспасавајућу експерименталну педагогију, да видели само што у школској књижевности, што није по АЗБ-ци експерименталнога, одма га и поред све његове нежности, подузима неки гњев и баца у бласто, јер је хербартовско.

Нема сумње, да је развитак физиологије много допринео, а у будуће допринеће још и више правилном схватању психологије особито дечје психологије и школске игијене. Ну за то ипак ми обични педагошки смртници, истина неодбацујемо експериментална педагошка испитивања, шта више, у погледу перцепције, аперцепције, асоцијације и репродукције примењујемо та поједина испитивања, али ју, на жалост, још засада не можемо признати системацком дисциплином, јер још нема услова за то. То је изрекла и пре годину дана одржана педагошка свецка конференција и ја, који сам одрастао у оној немачкој педагошкој сређеној системи, држим се тога па макар ме мој драги критичар и хербартовцем називао.

А да ми т. зв. хербартовци засада право имамо, доказује баш и сама неслога експериментиста. Ено, критичару тако мили Мајмана и Лаја, док су само испитивали и ређали цифре, дотле су се слагали, чим поче Лај да сређује неку систему, а он брзо поклизнуо у т. зв. омражени хербартизам и од једном се позавадише. Или ено „Magyar Paedagogia“ из 1908. год. где срањивајући испитивања дра П. Радосављевића и осталих, не верујући у исправност његових испитивања, ломи коцке за другог испитивача и тиме негује, нећу да кажем још у повоју, али занста још у колевци експерименталну педагогију. Ено оног лечника у „Напретку“ шта каже такође за експерименталност критичара, па на послетку ено и дра Ранишбурга у Пешти, где се експериментистићући засада ослања само на абнормални физиолошки, те по томе и психички дечји живот.

Ми омражени хербартовци и од онога експериментисања, у које верујемо и које у настави и примењујемо, јако смо обазриви; у испитивању т. зв. американске школе, истину рећи, немамо и немам вере. Јер та школа, истина да испита највише деце, али посредно, путем цедуљица, па је тако врло сумњиво и недоставерно.

Ово сам морао одговорити критичару, јер се из његове критике кроз провиди, да му

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

је једини трн у оку, што је дело у хербартовом духу. Али шта ћемо, кад је тај дух још данас најбољи и кад се тај дух не скрива испред експеримената, већ их прилагођава онде где је и у колико је то потребно, а оно, што нови педагошки апостоли експерименталном педагогијом називају, то је за нас још засада сушта физиологија, која нам поједине психичке моменте расветљава, те т. зв. експериментална педагогија у толико и има важности у дидактици. Тамо, где је по нашем хербартовском мњењу требало испитивање применути и учинио сам: код начела школске наставе и код облика, па и код наставних средстава. Признајем, да има још и много других испитивања, која би се могла употребити, пу кад се узме, да је ово моје дело у оваковом облику првенце у нашој српској школској књижевности, није ни чудо да има својих мана, које ћу у другом издању и према неким исправкама критичара поправити допунивши је, али садашњи систем, нека извини мој драги критичар, остаће исти, њему тако мрски хербартовачки.

Него је критичар и мало чудан у своме излагању. Он н. пр. за све оно, са чим се у мојој дидактици можда и слаже, вели просто: то није Терзиново. Ја му на ово као частан човек не знам да одговорим, јер сам навео књиге по којима сам радио, означио цитате као туђе речи, а оно друго, чега нема ни у поменутих делима, а нити је цитат, ваљда је тек слободно и мени у раду од 16 година размислити, као што су н. пр. они формални степени, јер колико ја познајем искреност критичара, да је он то где видео у истом облику он би то мени већ пришио па и право имао

Замерања за цитате нису баш тако исправна, да се о њима не може говорити. Истину да кажем, то сам научио од, опет омраженог хербартовца, Компејреа и мени се то свиђа. Ученик и провинцијални учитељ, не може имати ту библиотеку, коју треба ми да имамо, те бар нека овако види, шта кажу педагошки капацитети, а од индивидуалности предавача зависи, хоће ли их на своме часу употребити или не. Ја сам н. пр. такве природе, а свакако да их има више њих таквих (ако експерименти имају право), да водем на часу да се ухватим за какви цитат паметног човека, и то до ситнице испитујем. Тиме загревам сам себе у раду, подижем заинтересованост уче-

ника, освежавам дух наставе, што критичар мрско експериментално презире.

Исто тако нема право критичар, што ми замера, да сам књигу наменуо и учитељима. Та нека ми верује мој драги критичар, да би ме јако обрадовало, да нам српски најслабији учитељ толико зна из дидактичке теорије, да не мора моју дидактику ни купити, ни отворити, или бар да се у иностраној педагошкој књижевности толико зна наћи, да не мора спасти на ову моју мрску хербартовштину. Нека ми верује, да не би досађивао учитељству. Али знајући материјалне прилике већине наших учитељ. приправника који се на учитељски позив одају, знајући добро материјално стање наших учитеља, а и превелику им преоптерећеност — знам, да немају и да не могу да имају велике библиотеке, па мишљах неће им баш шкодити ова омражена хербартовштину, да их потстрекне на размишљање, ал никако не мишљах, да се из ње науче педагошким светом еванђељу; пу ако је тај мој чин таки преступ, у будуће нећу чинити, као што ћу и друге погрешке исправити.

У погледу пак начина критике од стране школ. власти, нећу да се упуштам, већ кажем толико, да је исто дело према назорима критичара школ. савета исправљено, а кр. угарско министарство је без замерке одобрило.

На ово моје дело изашла је критика и у „Новом Васпитачу“ од умировљеног проф. Јанка Кнежевића. Оним се начином критиковало и по оним се дидактичним назорима радило, још кад је он у јеку свога рада био. Ми се данас већ и не обазиремо на такво што.

Зомбор 21./XII. 1910.

Павле Терзин.

Б Е Л Е Ш К Е.

Зграда српског учит. конвикта. У овом броју доносимо у две слике здање српског учитељског конвикта у Новом Саду. Учитељска књижара „Натошевић“ дала је израдити разгледнице са тим сликама и продаје их по 6 филира комад. Препоручујемо браћи учитељима да се при преписци служе овим нашим учитељским картама, тако раде и друга наша учитељска браћа.

Измене и допуне у закону о основ. школама у Србији. Народни посланици М. Милојевић и другови, предложили су Народној Скуп-

штине измене и допуне закона о основним школама које се у главном састоје у овоме: 1. Да се све школе издржавају окружним прирезом: 2. Да је надзор сталан и да га врше учитељи, који су свршили учитељску школу а које избере окружни учитељски збор на 5 година.*) Они имају плату и станарину учитељску и додатак на путовање 1000 дин. год. После 5 година враћају се на своја места, без стечаја, ако не буду поново изабрани за надзорнике. 3. Плата учитељска да почиње са 1800 динара а повишице да се добивају после сваке 4 године и то свака по 450 динара годишње. 4. Учитељи служе 30 година а после тога рока имају право да буду стављени у пензију с пуном платом, само по својој жељи. 5. Учитељ, који буде изабрат за посланика, мора бити од стране Министарства пензионисан. 6. Учитељев стан мора имати онакве принадлежности какве прописују правила за грађење школа од 1881 године. 7. Плата послужитељска не сме бити мања од 35 ни већа од 50 динара по селима. 8. Учитељ има права кад је болестан на станарину, односно стан, и на заступање.

Учитељице за учит. дом у Београду. Све учитељице једног нашег краја, на првом свом дружинском састанку, договориле се, да у текућој години не купују више нове шепице, већ да онај новац што би за исте утрошиле, пошаљу Главном Одбору Учитељског Удружења у Београд, те да се за исту купи што од потребног намештаја за Учитељски Дом, који ће у идућој години бити у свему готов. Жртве су мале, али је дело велико. Зрно по зрно погача; камен по камен палача. Луксуз и мода много су новца прогутали, па ни: Хвала, ни да Бог помогне!

Ревизија мировинског закона. Председништво Учит. Удружења поднело је свима посланицима на угарском сабору, нацрт за реформу закона о учитељској мировини, те је на свим могућим позицијама у ту корист најживљу акцију покренуло.

Велика ванр. скупштина државних учитеља. 18. нов. о. г. држана је у Будимпешти ванр. скупштинска седница Државног Уч. Удружења. О овој седници предказаше мађ. пед. листови,

*) Гле само како би да отимају „народно право“! Позваће већ Јаша Томић општине у Србији, да се придруже вршачкој општини против таквих захтева учитељских.

да ће бити врло важна и много посећена, али су незадовољни с исходом исте. Било је око 2000 учитеља и претресели су само: о уређењу уч. плате. Захтевало се да се XXVII. зак. чл. од 1907. сав ван крепости стави, а да остане само онај §. где се вели: „Државни учитељ је државни чиновник“, те према томе да се праведно и поштено овај §. изврши, те да се учитељи како основном платом, станарином, мировином тако и положајем изравнају с оним др. чиновницима с којима имају једнаку спрему, у противном случају да се повуку у пасивну резистенцију. Позивају се на поштацког нижег чиновника, који или је свршио IV. раз. грађ. школе или већином само IV. раз. осн. школе, па има почетну плату од 1400 К а постигне у току службе 2800 К, док учитељ почиње с 1000 К а тек после службовања од 40 год. може ићи у мир са 2400 К а станарина се не да ни сравнити.

После свега мин. их лепо предусреће мило се осмехива и обећава: „Ја за сада плату повисити не могу — ни поред моје најбоље воље, него ћу код станарине учинити извесне уступке“.

Ево шта свршише на тој импозантној скупштини: изабраше одбор од 21-ог лица, који ће ову ствар увек држати на дневну реду, а 2000 учитеља развиђаше се кућама с празним обећањем да и даље сањају о побољшању учит. плате.

Л. В.

Курс за експерименталну психологију. Краљ. угарско министарство просвете одредило је четворицу својих професора са учитељских школа, да ове школске године слушају курс за поближе изучавање експерименталне психологије. Курс приређује у учитељској државној школи у VI. округу Будимпештанском др. Раншбург, прив. доцент универзе и Ладислав Нађ управитељ исте учитељске школе, који уједно управљају и педагошко-психолошким лабораторијумом, који уз тај завод постоји. Слушаоци тога курса биће о идућем великом шк. одмору, о државном трошку изаслати у иностранство, како би се са експерименталном психологијом, што темељније толико научно упознали, да већ од идуће школске године у својим учит. школама психологију на експерименталној основи предавати могу.